

Vyhodnocení realizačního projektu záchranného programu hnědáka osikového (*Euphydryas maturna*) v ČR v roce 2013

V následujícím textu jsou uvedeny aktivity, které byly naplánovány k realizaci v roce 2013 (uvedeny kurzívou) a způsob jejich realizace. Číslování jednotlivých kapitol respektuje a odkazuje k členění v ZP. Na realizaci opatření se podíleli jak vlastníci lesa či jimi najaté subjekty, tak také SOM, Společnost na ochranu motýlů, která realizovala monitoring.

3.1 Péče o biotop

Realizační projekt:

3.1.1 Prvotní lesnické zásahy na lokalitách výskytu druhu a

3.1.2 Opatření střednědobá - do konce platnosti následujícího LHP (do roku 2025)

V roce 2013 by měly být realizovány některé zásahy, které nebyly realizovány v roce 2012 a dále zejména výsadby a dosadby jasanů na starší nebo čerstvě vytvořené paseky.

A. Speciální opatření a cílený management

Budou realizovány jako nouzové zásahy, prvotní zásahy a dosadby jasanů na existující paseky.

○ Nouzové zásahy

Budou provedeny na místech s výskytem housenčích hnízd. Jedná se o opatření, která mají především zachovat vhodné světelné podmínky pro vývoj housenek.

● Prořezávka

Bude provedena v Dománovickém lese (porostní sk. 2E1). Jedná se o prosvětlení a jednotlivý výběr okolo hnízdních stromů, vyřezávání nepůvodních dřevin (DBC, BO, SM, MD), nebo stínících keřů (např. líska), podporu JS a DB, event. nektaronosných keřů. Opatření bude realizováno svépomocí.

● Rekonstrukce

Bude provedena v Dománovickém lese v porostní skupině 2E3a. Jedná se o vyřezání všech dřevin kromě JS a DB a výsadbu poloodrostků JS a DB s individuální ochranou sazenic. Hrazena bude těžba, oplocení nebo individuální ochrana, sazenice a jejich výsadba. Zdrojem financí bude částečně Krajský úřad Středočeského kraje a částečně program POPFK.

○ Prvotní zásahy

Zásahy budou provedeny v Žiželickém lese. Jedná se o zásahy vedoucí k postupnému převodu na tvar lesa středního, tzn. lesa bohatě prostorově a věkově strukturovaného. V této fázi se jedná o provedení clonné seče v úrovni a podúrovni na zakmenění cca 0,7, ponechání JS se zavětvením do cca 5 m, výstavbu oplocení, podporu přirozeného zmlazení DB a JS a event. výsadbu v případě potřeby (ve většině případů doplnění JS). V Žiželickém lese bude dokončena realizace schváleného dvouletého projektu AOPK ČR (2012 – 2013, porostní sk. 1D9, 1D8). Hrazeno je provedení oplocení, odstranění náletu a ožínání.

V plánu je také jednání s odborníky z LF MENDELU a dalšími ohledně možností a konkrétních postupů při převodu porostů v PR Dománovický les do tvaru středního lesa.

○ Dosadby jasanů

Dosadby budou realizovány na starších pasekách, kde je vhodné s ohledem na výsledky monitoringu v roce 2012 podpořit možnost šíření hnědáka osikového na nové plochy. Konkrétně jde o porostní skupiny 1A1a, 1B1a, 2C1a, 4B15, 5A11, 6B8, 6D13 a 7B14, kde by mělo být vysazeno celkem 2000 sazenic a 400 poloodrostků jasanů.

Kromě toho budou realizovány výsadby na nově vytvořených pasekách v porostních skupinách 5C11, 7C11, 7D9, 7B14, 7C14 a 7D14. Vysazeno by mělo být 1 100 sazenic jasanu. Náklady na toto opatření by měly být hrazeny z programu POPFK.

B. Úprava lesního hospodaření

V roce 2013 a později by mělo dojít k úpravě lesního hospodaření v případě mýtních těžeb v těchto porostních skupinách: 6A13, 6B12b, 6C11, 6D13, 7B11, 7B14 a 7C11. Na základě konkrétních požadavků bude později požádáno o náhradu újmy dle skutečných nákladů. Lesní hospodaření bude upraveno v těchto činnostech:

- *těžba – na určených plochách menší náseky,*
- *příprava půdy – nepoužívání naorávání, možnost používání frézování, nepoužívání chemických přípravků v určených porostech (také na území PR),*
- *zalesnění, obnova – využití přirozené obnovy dubu a jasanu tam, kde je to možné, doplnění množství jasanu výsadbou na pasekách v objemu 10 % normovaného množství,*
- *ochrana kultur proti buření – nepoužívání chemických přípravků v určených porostech EVL (také na území PR), místo chemických přípravků používání mechanické ochrany – ožínání.*

*Za takto prováděné hospodaření může být zákonným způsobem požadována **náhrada újmy za ztížené lesní hospodaření dle ust. § 58 zák. č. 114/1992 Sb.** v souladu s požadavky vyhlášky č. 335/2006 Sb.*

Realizace:

a) prořezávka v porostní skupině 2E1 (Dománovický les) byla provedena v zimě na počátku roku 2013 svépomocí

b) rekonstrukce porostní skupiny 2E3a (Dománovický les) byla realizována na podzim roku 2013 dle původního plánu – vyřezány byly nevhodné dřeviny (SM, BO, MO, DBČ), ponechány byly duby a jasanu a na volnou plochu byly vysazeny poloodrostky jasanu (200 ks) a dubu (620 ks); původně plánované náklady se povedlo snížit mimo jiné tím, že byla zvolena skupinová ochrana na místo individuální

c) prvotní zásahy v porostní skupině 1D8 v Žiželickém lese byly realizovány dle plánu – došlo ke snížení zakmenění na úroveň 0,7, odstranění zmlazení a oplocení trojice plošek;

d) jednání s odborníky z LDF MENDELU o možnostech převodu staršího vysokokmenného lesa do tvaru lesa středního proběhlo podle plánu; výsledkem je revize původních plánů na provádění převodu spíše ve prospěch zakládání nových porostů

e) dosadba jasanů na vybrané plochy proběhla v menším rozsahu – vysazeno bylo celkem 800 ks; opatření bylo oproti původnímu plánu hrazeno proplacením újmy za ztížené lesní hospodaření

f) úprava lesního hospodaření se uplatňuje na vybraných plochách, zvýšené náklady jsou pokryty proplacením újmy

3.1.5 Výběr vhodných lokalit pro repatriaci druhu

Realizační projekt:

V roce 2013 je plánován intenzivní průzkum NPR Libický luh a přilehlých lužních porostů ve spolupráci s pracovníky Správy CHKO Kokořínsko. Libický luh je jako jedna z lokalit, kde hnědásek osikový vyhynul teprve nedávno, potenciálně vhodným místem pro jeho repatriaci. Pozornost bude věnována nalezení vhodných porostů nebo ploch, kde by nevadilo zmlazení jasanu, které by tento druh mohl využít. S vlastní repatriací se ale v tomto roce nepočítá. Na základě zjištěných informací také budou navrženy úpravy plánů péče o NPR Libický luh či další MZCHÚ, až bude docházet k jejich aktualizaci.

Realizace:

Průzkum území proběhl dle plánu a v jeho rámci byla vytipována mikrolokalita vhodná k reintrodukcii hnědáška. Jedná se o menší loučku zarůstající jasanovým zmlazením ve střední části lesního komplexu. Problémem pro hnědáška však může být relativní nedostatek nektaronosných rostlin, proto bude třeba jejich přítomnost podpořit vhodnými managementovými zásahy.

3.3 Monitoring

Realizační projekt:

Také v roce 2013 bude probíhat monitoring populace hnědáška osikového metodami monitoringu larválních hnízd (3.3.1 Monitoring larev) a transektového monitoringu imág (3.3.2 Monitoring imág). Hlavní důraz bude kladen na prokázání výskytu na plochách, které byly v minulých letech ovlivněny managementem, aby se ověřilo, zda a jak je daný management účinný. Součástí monitoringu bude i v letošním roce průzkum dalších lokalit v širším okolí EVL Dománovický les, které by mohly být pro hnědáška osikového potenciálně vhodné. Monitoring bude v letošním roce zaštitěn Lesy Radovesnice II, s. r. o.

Zároveň proběhne i ověření možného výskytu na dalších lokalitách v okolí EVL Dománovický les, kde by se tento druh mohl vyskytovat. Realizátorem by měl být SOM – Společnost na ochranu motýlů.

3.3.4 Pravidelné hodnocení a optimalizace péče o biotop

Stejně jako v průběhu roku 2011 a 2012 budou na základě monitoringu vyhodnoceny provedené zásahy. Bude-li to aktuální, budou vyhodnoceny také trendy na základě již

provedených managementových prvotních zásahů, event. střednědobých opatření. V rámci sledování prováděných zásahů bude provedena potřebná optimalizace zásahů.

Realizace:

Monitoring zaměřený na larvální stádia přinesl informace o dalším nárůstu velikosti populace hnědáka osikového v Dománovickém lese. Celkem zde bylo nalezeno 91 stromů se snůškami nebo hnízdy, kterých bylo nalezeno 130. Oproti minulému roku, kdy bylo nalezeno 95 snůšek / hnízd na 71 stromech, je to tedy poměrně silný nárůst. Bohužel ale ani letos nedošlo k nálezu žádného stromu se snůškou v Žiželickém lese.

Dospělí motýli byli v rámci monitoringu zaznamenáváni pomocí transektových pochůzek bez značení a zpětných odchytů, přičemž odhad jejich početnosti ukazuje na množství 111 – 140 jedinců, z čehož by mělo být minimálně 65 samic, což jsou hodnoty odpovídající údajům z loňského roku. V Žiželickém lese byla nalezena jedna samice, jeden samec pak jižně od Dománovického lesa u prasečáku.

SOM, který nakonec monitoring realizoval, provedl také průzkum na několika potenciálně vhodných lokalitách v okolí, odkud byl druh znám z historických údajů nebo mají odpovídající skladbu vegetace. Nikde však nebyl výskyt druhu potvrzen.

Reakce hnědáka na provedené managementové zásahy zatím nebyla ani v tomto roce ve větší míře pozorována. Dospělí motýli i snůšky a hnízda byli nalézáni hlavně na tradičních místech v blízkosti hájovny a na okrajích několika blízkých porostních skupin. Naproti tomu nově prosvětlované porosty a další v minulých letech cíleným managementem dotčené plochy zatím nebyly druhem ve větší míře využity. Předpokládáme ovšem, že je to důsledkem stále ještě poměrně nízké početnosti druhu, což vede k menší kolonizaci nových ploch v okolí, které navíc ještě nedosahují optimálních vlastností.

3.6 Ostatní opatření

Realizační projekt:

3.6.1 Aktivní spolupráce s vlastníky

V průběhu roku budou pokračovat práce na schválení dokumentu „Dohoda o způsobu hospodaření a provádění péče o pozemky z důvodu ochrany přírody“ (dále jen Dohoda). Dohoda dlouhodobě řeší provádění managementových opatření v Dománovickém lese na pozemcích, kde je hnědásek osikový předmětem ochrany. Účastníky Dohody budou KÚ Středočeského kraje (jako OOP příslušný k uzavření Dohody), Lesy Radovesnice II (jako nájemce) a AOPK ČR (jako vedlejší účastník a realizátor záchranného programu). Součástí Dohody budou obecné zásady péče o dané pozemky v Dománovickém lese a v přílohách rozpracovaná konkrétní opatření a managementové činnosti po dobu stávajícího LHP (do roku konce roku 2015).

Kromě toho bude letos opět oslovena Farnost Žiželice, jako významný vlastník pozemků v PR Dománovický les. Z důvodu soudních sporů s LČR, s. p., zde dlouhodobě nedochází k managementu, ale je třeba společně diskutovat možnosti spolupráce v budoucnu po vyjasnění situace.

Realizace:

Práce na uzavření výše uvedené Dohody byly ukončeny, protože ji Lesy Radovesnice II, s. r. o. v tuto chvíli nepovažují za přínosnou.

Farnost Žiželice byla oslovena dle plánu. Na společném jednání jsme se domluvili na další spolupráci, mimo jiné při přípravě plánu péče o PR Dománovický les na další období. Majetkoprávní situace ohledně jejich pozemků však stále není vyjasněna, protože LČR, s. p. se domáhají vlastnictví jejich pozemků. Do doby vyřešení sporu tak není možné jednat o případném prodeji ani realizovat větší managementové zásahy.

OSTATNÍ

Realizační projekt:

Koncem roku 2013 proběhne setkání realizačního týmu ZP.

Realizace:

Setkání realizačního týmu se uskutečnilo 7. ledna 2014. V rámci diskuse byla probírána jak realizace ZP, tak konkrétní opatření a návrhy na další roky.

Shrnutí realizace ZP v roce 2013:

Během roku 2013 se podařilo realizovat většinu naplánovaných akcí i managementových zásahů. Nejvýznamnější je rekonstrukce porostu 2E3a v Dománovickém lese a také dokončení dvouletého projektu v Žiželickém lese. Krom toho proběhla řada důležitých jednání a postoupilo se s výběrem vhodné plochy pro reintrodukcii v Libickém luhu, bez které není možné ZP dále rozvíjet.

Výsledky monitoringu ukazují, že se stav populace dále zlepšuje, i když je stále pod hranicí 500 rozmnožujících se jedinců. Zvyšuje se ale počet obsazených stromů a přibývá i snůšek a larválních hnízd, jejichž počet už dosáhl úrovně ze zaznamenaného populačního vrcholu v letech 2003 – 2007. To je známkou skutečného zlepšení, druh však stále zachráněn není, protože jde stále o jedinou populaci, která je citlivá k nejrůznějším náhodným jevům.